

ગુજરાતી બાળમિત્ર શબ્દાર્થ.

ધાતુ, ઉત્સર્ગ, સંધિ સહિત.

ર ચ ના ર

માણેકશાહ બેરામજી સંન્તાણા

તથા

નંગીરજી નસરવાનજી પાંક્તીશવાલા

મદદનિશ શિક્ષક,

ધી બેરામજી જીજ્ઞાસા પારસી ચેરીટેબલ ઇનસ્ટીટ્યુશન.

મું બ ધ :

કીંમત આના ૩.

આળમિત્રના અર્થ.

નાનો ભાઈ.

૧) મોટું પગેલીકું=(પ્રમાત) મ-
 ળેકું (પ્ર, મા પ્રકાશવુ.)
 કાડી=(કાચિયા) ઉપવન, આગ.
 ફૂલ=પુષ્પ (પ ક ખીલવુ.)
 વીણુ=એકડા કડ.
 મા (માતૃ) હાર કુલની માળા.
 મેંડા=માળા.
 આનદ=નિવ (નદ ખુશી થવુ)
 પ્રસવ થતા હોત જન્મવુ. (મૃ
 જન્મ આપતા.)
 કમાડ=(કમાટ) ચારણાં.
 મરાઈ=પાગડી [તરવુ.)
 મવતરેડા=જન્મેના (અવ, ત
 ળિનાતિયુ=(કાચવસ્ત્ર) નાનાં છોક-
 રાંને વોટાપવાનું કપડાનું ચી-
 ઠટી=લપેટતી. [યર.
 ના પ્રકારના=જનન જનના.
 રન=સવાલ (પૃષ્ઠ પૂછવુ.)
 તર=જવાબ.

કોડ=મનની ઇચ્છા (કૌતુક અ.
 પ્રગ કર્યા=પાર પાડી. [ગતખી)
 (૨) જતન કરતાં-સભાળ લેવા.
 મોગતી માથી. સધાતે=માથે.
 કુમળા=નાજીક. પગ=(પાડ.)
 લીડુ=ચાલવુ (હિં જવુ.)
 આપુડા=વડાણા છોકરા.
 ચિત્ર=છબી (ચિત્ર ચીતરવુ.)
 (૩) કચ-નકામોગડગડાટ. (કચ
 અવાજ કરતા)
 અકળાવીશ=અભગવીશ
 ચડેગ (કા)=દેખાવ.
 ડોંઢે=રેડે છે (મ્હુ મડવુ.)
 લાડકા=આપુડા. (રત રનાડવુ)
 ખટપટ=ભાંજગડ. દાંત=(દત.)
 થાન-(જનન) આંચળ.
 દૂધ-(દુધ) પય (દુધ દોડવુ.)
 હમણા=(અધુના.)
 અશકત=કમજોર.

લોટવુ = આલોટવું (લુટ્ આલોટવું.)

અડકાડતાં = લગાડતાં.

ગોળો = દડો; પિંડ.

શક = સંદેહ. [સ્ખરી.)

(૪) મસ્કાન - મન્નક (આમ મ-
સાંભરતુ = યાદ આવતું (સ્મૃ યાદ-
આવવું.)

હિંડોળો = હિંચકો (હિહ્ જવું.)

સંદેહ = સંશય (દિહ્ વધવું.)

ચિંતા = પ્રીકર (ચિન્ત વિચાર ક-
ચૂંથાશે = અકળાશે. [રવો.)

શ્રમ = મહેનત. (શ્રી પડવું.)

પુટ = જોરાવર (પુષ્ પોષણ કરવું.)

(૫) ઘોડીઝી = ઝોળી; પારણ.

સુખ = મોજ શોખ.

એક કોરે નાંખી દીધાં = તજ દીધાં.

આંખ (અક્ષિ) = નયન; ચક્ષુ; નેત્ર.

દાઢ = (દાયિન્) સાચાણી; અચ્ચાંની
સભાળ રાખનારી. (દા આપવું.)

સ્વાધીન કર્ણુ = (સ્વ + આધીન)
હવાલે કર્ણુ.

પેટના = તમારા પોતાના.

જળવજ્જે = સાચવજ્જે.

ધનામ = (આ) અક્ષિસ.

અર્ધ = અર્ધો.

ગાકિ = કાસ.

કહેનામાં = સહેલાઈથી.

ફલંગ = છલંગ. [લીસું કપડું

મુખમલ (કા) = એક જાતનું કિચુ

(૬) અડખડીયું = ગોલાંટ; પડી
જવું તે.

અમારો જીવ ઉડી જાય = અમે
પ્રિકરમાં પડીએ.

ચાલણુ ગાડી = અચ્ચાંને ચાલતા
શીખવવાની નાની હાથે ચલા-
વવાની ગાડી.

યુક્તિ = તદ્દ્યીર (યુજ્ જોડવું.)

અક્ષર = હરફ; દસ્કત (અસ્વ્યાપવું.)

અવસ્થા = હાલત. (સ્થા થોભવું.)

ગુણુ = ઉપકાર.

ઝોશીંગણુ = બહો આપનારી.

તમારા- થઈશ = તમે જે મારા હો

ઉપકાર કર્યા છે તે સઘળા
બહો હું ક્યારે આપીશ.

અકળાવે છે = પજવે છે; દુઃખ દે

(૭) ભોગવ્યું છે = અમ્યું છે.

હસી = ખરાબર ઉતરી.

લગારેક = જરાપણ.

સાન્ન = તદ્દસ્ત.

એનાં પેટમાં કાંઈ ન જાય=એ કંઈ
ખાય પીએ નહીં.

કટ=દુઃખ (કષ્ટ મારી નાંખવું.)

વિસામો (વિશ્રામ) આરામ (અમ
મહેનત કરવી.)

મમતા=હેત. (મમ માતૃ.)

બહુ બહુ પ્રકારે=અનેક રીતે.

આજ્ઞા=હુકમ. (જ્ઞા હુકમ કરવો.)

મિથ્યા=ફોકટ.

માયાપની કરી નહિ=માયાપનો
હુકમ માથે ચડાવ્યો.

વર્ષના ત્રણ મુખ્ય કાળ.

હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે વર્ષના ૬ મુખ્ય
ક્રમ ભાગ છે:-વસંત, ગ્રીષ્મ, વર્ષા,
પર શરદ, હેમંત અને શિશિર.

મધ્યમુખ્ય=મોટા. (મદ્ માન આપવું.)

હિંકાળ=ભાગ; ઋતુ (કલ્પુમાવવું.)

પોંખ=અનાજના લીલા શેકેલા
પેટા દાણા. (પચ્ રાંધવું.)

તદા=હવેશા.

શિયાળો=(શીતકાલ) ઠંડીની ઋતુ.

સ્વચ્છ=(સુ+અચ્છ) નિર્મળ.

શાલ=ઓઢવાનું કિનું કિંચુ લૂગડું.

કામળી=(કમ્બલ) ધાતળી.

દેહ=આપે છે (દા આપવું.)

(૮) અન્ન=ખોરાક (અન્ન ખાવું.)

પ્રીતિ=રચી. (પ્રી ખુશ કરવું.)

સ્મરણુ ચોપડી=નોંધ પોથી. (સ્મ
યાદ કરવું.)

ગિનાળો=(ઊજાકાલ) ગરમીની મો-
સમ (ઉષ્ણ યજ્ઞવું.)

વૃક્ષ=ઝાડ (વૃક્ષ ઢાંકવું.)

પશ્ચવ=કૃપળ; ફળુગો.

ફૂટીને=બહાર નીકળીને.

સુગંધી=ખુશકારક.

વાયુ=પવન (વા વાવું.)

મદ મદ=ધીમો. (મદ આગસ ક-
રવી.) [શવું]

ચદન=ધમેલું સુખડ. (ચદ પ્રકા-
લેપ કરીને=કપાળે ચોપડીને. (લિપ્
લગાડવું.)

ઉપચાર=ઉપાય. (ઉપ; ચર્ જવું.)

આંખો=(આંખ) ફેરીતું ઝાડ.

ફનસ=ચાંપાનાં ફળ.

પ્રાક્ષ=દરાખ.

દાયાદિક=(દા+તિ+આદિક) વગેરે

જીભ=(જિહ્વા) ચાખવાની ધંદ્રી.
અમૃત સરખો=ધણોજ મીઠો. (અ;
મૃ ભરવું.) [સમ.

ચોમાસું=(ચાતુર્માસ) વરસાદની મો-

ચાર=કુમળું ધાસ (ચર્ ચરવું.)

પ્રવાહ=વહેવું (વહ્ વહેવું.)

શાક ભાજી=તરકારી

સ્થળ=જગ્યા (સ્થા થોભવું.)

નાવ=નાની હોડી. (નો હોડી)

બનાતી=બનાતની બનાવેલી.

ટોપ=વરસાદમાં માથા ઉપર પહે-

ખેતર=ક્ષેત્ર. [રવાની ઓઢણી.

વરસાદ=મેઘ (વૃષ્ વરસવું.)

ધાન્ય=અનાજ (ધન્ ઉત્પન્ન કરવું)

અમત્કાર=નવાઈ. [મવું.

સંતોષ=આનંદ. (તુષ્ સંતોષ પા-

(૯) આશ્ચર્ય=નવાઈ (ચર્ જવું.)

અનેક=(અન+એક) વધારે.

પ્રકાર=ગત. [પાદ થવું.)

સમૃદ્ધિ=કીમતી પેદાશ. (ઋષ્ આ-

ઉત્પન્ન થાય છે=પેદા થાય છે.

પ્રાણીમાત્ર=સધળાં પ્રાણી.

બુદ્ધિ=મતિ; અકકલ. (બુધ્ ગ્નાણવું.)

સર્વપ્રાણ=પારેમાસ.

(૧૦) જળમય=પાણીથી ભરપૂર.

(મય=વાળુ; જેમકે:-આનંદ-

મય; રસમય.)

કોહી=સડી; બગડી.

દુકાળ=(દુઃકાલ) અનાજની તં-

ગીનો વખત. [જવું.)

નાશ થાત=મરી ગત. (નશ્ મરી

અનર્થ=(અન+અર્થ) બગાડ.

સ્વાર્થ=(સ્વ+અર્થ) પોતાની મત-

લખ. [પાડવા.

કાળની વહેંચણી=ઋતુઓના ભાગ.

લક્ષમણ.

પેટ ભરવું=શુજરાન કરવું (મૃ

ભરવું.)

પાકયું=નીપળ્યું (પન્ રાંધવું.)

મોઘો=(મહાર્ઘ) મોટી કીંમતનો.

રાત ઢાંઢો=નિશઢીન; અઢોનીશ.

ગઢો પાતળો=હલ્કી ગતના અ-

પૂરા=જોષ્ટતા. [નાજનો.

દુઃખ=વિપાત્ત; આપદા.

આંસુ=(અશ્રુ.) ઓણુ=આ વર્ષ.

નિવાહ=શુજરાન. (વહ્ વહેવું.)

(૧૧) દેવ=દેશવર (દિવ્ પકાશવું.)

અભાગ્યાં=કમનશીબ (મજ્ ભજવું.)

કરાર=ચેન.

હઠયા સરસો=ઢાતીએ દાખીને.

મારું—અગડયું છે=મારી તંદુરસ્તી

મજા=મારા. [સારી નથી.

વૈદ્ય=દેશી દાકતર (વિદ્ જાણુવું.)

ઓસડ=(ઔષધ) દવા (ડપ્ ખાળવું.)

જન્મ સુધી=જીવીશ ત્યાં લગણુ.

વિસરીશ=ભૂલીશ (સ્મૃ યાદ કરવું.)

ધર્માત્મા=(ધર્મ+આત્મા) દયાવાન.

પકકી=પૂરેપૂરી. [(જ પકડવું.)

રોગ=વ્યાધી. (રજ પીડાવું.)

લક્ષણુ=નિશાની (લક્ષ્ જ્ઞેવું.)

યાદ=યાદી; ટીપ.

(૧૨) હડીલો=જકકી; બહોંસીલો.

આગ્રહ=બહોંસ. (આ; ગ્રહ લેવું)

ખારણુ=બહાર.

દયા કરીને=મેહેરખાની કરીને.

ખોટું=દુઃખ. સામર્થ્ય=જેર.

વત્તું=વધારે. મંદવાડ=ખીમારી.

(૧૩) ભૂખ=(બુમુક્ષા) ખાવાની રચી

પ્રાર્થના=ભક્તિ (પ્ર; અર્થ માગવું.)

વિસ્મિત=આશ્ચર્ય. (વિ, સ્મૃ યાદ

રાખવું.)

રક્ષણુ=બચાવ. (રક્ષ્ બચાવ કરવો.)

ઓળે=હારમાં. પ્રસન્ન=ખુશી.

(૧૪) દરિદ્રતા=ગરીબાઈ (દરિદ્રા નિ-

ઉદાર=મોટા દીકરો. [ધન થવું.)

આચરણુ=વર્તણુક. (આ; ચર્ જવું.)

સાધુ=સદગુણી. (સાધ્ સાધવું.)

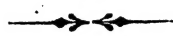
વર્ષોવર્ષ=દર વર્ષ.

ભાગ્યવાન=નશીબવાંત.

ભૂંધ=જમીન. યોગ્ય=લાયક.

પુત્ર=દીકરો (પૂ પવિત્ર કરવું.)

સ્તુતિ=પ્રાર્થના (સ્તુ વખાણુ કરવું.)

જમની.

અન્યાય=ખોટું કામ.

ધમકાવી=દમ ભરાવ્યો. કરવું.)

સંભારીને=યાદ કરીને (સ્મૃ યાદ

ઓઢણું=માથાપર પહેરેલો લૂગ-

લોઢ્યાં=સાફ કર્યા. [ડાનો છેડો.

સાકર=(શર્કંગ.)

ધાલ્યો=મૂક્યો.

(૧૫) ચિતારો=ચિત્ર કાઢનાર.

[પ્રકાશવું.)

શું શોભે=કેવું સાઈં લાગે. (શુભ

નાનો સારંગીવાળો.

સારંગીવાળો=સારંગી વગાડનાર.

નાટક=કોઈ હકીકતનું માણસો

મારફત આખેલુખ ચિત્ર ભજી

બતાવવાનો ખેલ.

અંક=ભાગ; નાટકમાં એક વખતે

કે એક સ્થળે બનતી હકીકત.

પાત્ર=નાટક ભજવી બતાવનારાં

ધનવાન=પૈસાદાર. [માણસો.

ભાણેજ=(માગિનેય)બેનનો છોકરો

બહેનપણી=સહી. ઠેકાણું=સ્થળ.

ઘર=(ગૃહ) રહેઠાણ.

પ્રવેશ=દાખલ થવું તે; દેખાવ.

(પ્ર; વિશ્ દાખલ થવું.)

વેઠ=નકામું વૈતરું.

બુદ્ધિમાન=અકકલવંત. (બુધ્ જન-

ભાઈ)=(ભ્રાતૃ) [ણવું.

આજ=(અવ.)

ગુરજી=શિક્ષક. [ભળવું.)

સ્ત્રોત=સંસ્કૃત દોહોરો. (જુ સાં-

પ્રાકૃત=સંસ્કૃત પરથી બગડીને ઉ-

ત્પન્ન થયેલી ભાષા (કૃ કરવું.)

પ્રાકૃત કરવું=ખીજી બોલાતી દેશી

ભાષામાં લાવવું.

(૧૬) આરંભ=શરૂઆત (આ; રમ્ શરૂ કરવું.)

અવકાશ=પુરસદ (અવ; કાન્ પ્રકા-
પાધરાજ=તરતજ. [શવું.)

પહોર=(પ્રહર) ત્રણ કલાકનો વખત.

ઉદ્યોગ=કામ. (યુજ્ જોડવું.)

પચાવવું=પાચન કરવું (પચ રાંધવું)

નવરો=છૂટો; પરવારેલો.

સંધ્યાકાળ=સાંજનો વખત; રાત

અને દિવસની સંધિનો વખત.

(સમ; ધ્યૈ વિચાર કરવો.)

ગવૈયો=ગાયનનો ઉસ્તાદ.(ગૈ ગાવું.)

મારો જીવ ગભરાય=મને એન પડે

ક્ષણ=પળ. [નહી.

સખી=(સચ્ચિ) બહેનપણી. (સચ્ચા

બોલાવાણું=નોતરું; તેડું. [મિત્ર.)

સંબંધ=સગપણ. (સમ; બંધ બાં-

(૧૭) આંધળા=(અંધ.) [ધવું.)

અજવાળું=ઉગ્મશ. (જ્વલ્ બળવું.)

રીસે ભરાય=ગુસ્સે થાય.

દ્રોસલાવતાં=સમજાવતાં.

કુચેટા=ખરાબ મશ્કરી. કાં=કેમ.

આળસુપણું=સુસ્તી; આળસાઈ

(આ; લસ્ ગમત કરવી.)

(૧૮) પ્રકૃતિ=તબીએત. (પ્ર; કૃ કરવું.)
 શિથિલ=નબળી; મંદ (શી ઉંધવું.)
 કદાચિત=વખતે. વાનાં=વાત.
 હું... ખાઉં છું=તેમારૂં પોપણ કરેછે.
 આગતાસ્વાગતા=(આગતસ્વાગત)
 પરોણા ચાકરી..

સદાયતા=મદદ.
 સિદ્ધ=તૈયાર. (સીધૂ પૂરૂં કરવું.)
 અરમપરસ=માંડોમાંડે.
 શેતરંજી=એક જાતનું સુંદર ખીછા-
 વવાનું લૂગડું (ફા. શશ=છ+
 અરપરસ=માંડોમાંડે. [રંગ.)
 વિવેક=સારૂં બોલવું, સારી વર્ત-
 નીક વગેરે ગુણ. (ચિત્ત વિવેક
 (૧૯) વાટ=રાહ. [કરવો.)
 મારીજ પૂજા કીધી=મનેજ ઉપકો
 ચમકીને=ચોંકીને. [આપ્યો.
 સેવા=ચાકરી. (સેવ્ ચાકરી કરવી.)
 ગુન્નમાંથી=ગજવામાંથી.
 ઓળા=લીટી.
 લાજ=શરમ. (લજ્જ શરમાવું.)
 (૨૦) તકીઓ=ઉશીકો (ફા. તકી-
 ઓડીંગણ દેધને=અડેલીને. [યહ.)
 પ્રસારીને=લાંબા કરીને (પ્ર; મૃજવું)

ગૃહસ્થાધ=સારાં કુળનાં માણસને
 શોભે એવું (ગૃહ ધર, સ્થા રહેવું.)
 લક્ષણુ=ગુણ; રીતભાત. (લક્ષ જોવું)
 કશામાં=કંઈ ગણત્રીમાં.
 કૃતાર્થ=(કૃત+અર્થ) ખુશી; ઉપકારી.
 તમ=તમારા.

સત્કાર=સલુકાઈ; માન. (કૃ કરવું.)
 હું તે શો પદાર્થ=હું તે શા ખીશા-
 શાણુ=ડાહ્યા. [દમાં.
 બેન=(મગિની.) તબક=થાળી.
 આડો=ખોટે માર્ગે ચાલનારો.
 વાડકીઓ=વાસણ.
 (૨૧) મારૂં પૂરૂં થયું નહિ=તેથી હું
 ધરાયો નહીં. [યહુ ભાવેછે.
 ગળ્યા... ઘણી છે=મીઠી ચીજ મને
 અમે શું કરીશું=અમે શું ખાઈશું.
 દાંડ=લુચ્ચો. સમ=કસમ.
 જાણીને=જાણી જોઈને.
 દુષ્ટાધ=ખરાબ વિચાર. (દુષ્ ખગા-
 ડવું.) [યહ.
 ચીકટાઈ=ચીકણી વસ્તુથી ખરાબ
 (૨૨) હરિ=ઈશ્વર. (હ લેવું.)
 કારો=સુકો.
 આંખો કાઢી=ગુસ્સે થઈ.

નજર ચૂકાવીને=કોઈ ન જાણે તેમ.

સ્વસ્થપણે=નિરાંતે.

દેવયોગ=ધર્મશ્રી બતાવ. (દિવ્ય પ્રકાશવું; યુજ્ઞ જોડવું.)

કૃષ્ણ=(કુક્ષિ) આબુ.

વિપત્તિ=આપદા. (વિ; પદ જવું.)

એક લગાર રહો=જરાવાર થોભો.

(૨૩) માઈ મન ખાટું થયું=હું ખૂટશે=ઘટશે. [ખેચેન થઈછું.

એને દુખવીશ નહિ=એનો જીવ

કચવાવીશ નહિ [રાખવું.)

સ્નેહી=વહાલો મિત્ર. (સ્નેહ હેત

ઝિઘરાણું=થોડા થોડા પૈસા એકઠા

કરવા તે. [નોંધ.

ટીપ=કાગળ પર ભરેલી રકમની

ઘાંતીઆં કરીને=મોં કરીને; ચાકા

કર્ચું=નકકી કર્ચું. [પાડીને.

(૨૪) ગાનતાન=ગાવું વગાડવું. (ગૈ

ગાવું; તન્ લાંબાવવું.)

ધર્મ=પુન્ય. (ધ્ પકડવું.)

દોષ=દુર્ગુણ. (દુષ્ વાંકમાં હોવું.)

તડખૂચ=એક જનતનું કળ; કલીંગર.

(૨૫) જૂટવાને=છીનવી લેવાને.

મટાડુંછું=દૂર કરુંછું.

સહેવાતો=જંઘ શકાતો (સહ ખ-

મવું.) [(મિલ્ મળવું.)

મેળવુંછું=ઓળખાણ કરાવુંછું.

(૨૬) ગુલામ=ચાકર.

મૂકવો=છોડવો.

થેહ=એ.

લેકિન=પણ.

હે=છે.

જદસેં=ત્યારથી.

ઉસકું=એને.

મારે=માટે.

ફિરતા હું=ફરું છું.

ઝૈાર=અને.

બગ્નકર=વગાડીને.

કસખ=હુતર.

ચાકરી કરકે=વગાડીને.

દિખાડંગા=દેખાડીશ.

ગુના=ભૂલચૂક.

તેવું થવા દે=તવું વગાડ.

ખેસર=સૂરવિનાનું; મીઠાશ વિનાનું

લગાવે છે=સૂર મેળાવે છે.

ઇસ=આ.

ઘનકી=પૈસાની.

કોણ=શરીર.

કોણ=શી.

લાંખી=લાંખી.

ખાત=વાત.

થોડેમેં=ટૂંકમાં.

ખહોત=ખહું.

લેકર=લઈને.

કિનરી=સારંગી.

આગે=આગળ.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

વગાડીને.

બડાઇ=મોટાઇ.

નયન=આંખ. (નિ દોરવવું.)

મટ્ટિ=માટી. મિલાઇ=મેળવી.

હાડ=હાડકાં. જલે=બળે.

જૈસી=જેવી.

લકડેકી=લાકડાની.

મોલી=ભારી. બાલ=વાળ.

પોલી=પૂણી. ખાતર=વાસ્તે.

સોયા=સૂતા. કહત=કહેછે.

કળીરા=કળીર પંચનો ગુરુ; એ
એક કવિ હતો.

સુનો=સાંભળો (શ્રુ સાંભળવું.)

મેરે=મારા. ભૈયા=ભાઇ.

પિછે=પછી.

૧. આ શરીરરૂપી પૈસાની શી
મોટાઇ કરવી, જે આંખે આપણે
જ્ઞેઇએ છીએ તે માટીની બનેલી છે.

મરી ગયા પછી આપણાં હા-
ડકાં લાકડાંની ભારી માફક બળી
જાયછે; અને વાળ જેમ ઘાસની
પુળી હોય તેમ બળી જાયછે.

૨. આપણે માટે મોટી હવે-

લીએ આધી, અને મુઆ પછી તો
આપણે જંગલમાં સુઇએ છીએ.
(આપણને રમશાનમાં લઇ જઇને
બાળેછે.)

૩. કળીર કવિ કહેછે કે હે
મારા ભાઇઓ, તમે સાંભળો કે
કે માણસ મરી ગયા પછી તેને
મન તો આખી દુનીઆ મરી
ગયા જેવું છે.

વિપત્તિ=દુઃખ (પદ જવું.)

(૨૭) અખીતો=હમણાતો.

સારંગી—દેતી હૈ=સારંગીથી હું

મારા પેટ પુરતું ટાકું છું.

તખ=ચારે. [૨વી.]

ભગવાન=ઇશ્વર (મજ્ઞ પ્રાર્થના કર-

માઇ=(માતૃ) મા.

મુઝે=મને. ચહિયે=જ્ઞેઇએ.

ખાવંદ=સાહેબ.

અહેશાન=ઉપકાર.

યહાં=આ જગ્યાએ.

મિલકર=મળીને. ઉતને=તેણે.

સારે જન્મે=આખી જીંદગીમાં.

ચખી હોગી=ચાખી હશે.

આદત=ટેવ. ઠૂઠા=મશ્કરી.
 ફળ=લાભ (ફલ ઉત્પન્ન કરવું.)
 ગટક કરી ગયો છું=ખાઈ ગયો છું.
 મોંમાં નાંખવી=ખાવી.
 જતી બખત=જતી વેળા.
 (૨૮) એત્તી=આટલી. એસા=એવું.
 પગ કળે છે=પગમાં કળતર થાય
 છે. (કલ્ જાણવું.)
 વીદાઈ=જતી વેળા આપવું તે.
 ઇતના=એટલું બોલી=કમ્બોલાત.
 પ્રસન્નતા=ખુશી. [(વસ્ ઢાંકવું.)]
 અંગવસ્ત્ર=શરીર ઢાંકવાનું લૂગડું.
 ખેદ પામીને=દલગીર થઈને. (હિંદ
 દુઃખી થવું.)
 (૨૯) એતેમે=આટલી વારમાં.
 કુચ=કંઈ.
 ફજેતી=ગેર આખર.
 કોથળીઓ ચંચુવાળે છે=કોથ-
 ળીમાં હાથ ઘાલી પૈસા શોધેછે.
 જુલમ=ઉપકારનો બોજો.
 એશીઆળો=પરતંત્ર.
 ઇદર=અહીં. અઝા=સારું.
 લગટ=આગ્રહ. મેરેસેં=મારાથી-
 અલા બલા=દુઃખ; રોગ.

લજવવાનું=શરમાવવાનું (લજ્જાશર-
 માવું.) [રક્ત.
 રસભંગ=રંગમાં ભંગ; મઝામાં હ-
 (૩૦) ખરાબી=તુકસાન.
 સચકુછ=સઘળું.
 તોડ ડારી=ભાંગી નાખી.
 ઉનેઈ=તેણેજ.
 ઇતનેમેં=એવામાં.
 બિદાઈ=જતી વેળા કંઈ પૈસા આ-
 પાયા=જડી. [પવા
 દિખલાવ=ખતાવ.
 દિયાસો=આપ્યું તે.
 બાવરા=ગભરાયલો.
 ગિતેબી=ગણ્યાપણ.
 ઘરકે=મૂકીને. કયા=શું.
 તમ - આઈ=ત્યારે હું એની ઠગાઈ
 તર્ફ=જાણુ. [પામી ગયો.
 (૩૧) દમડીની બદામ=નજીવી
 રકમ; એક પાઈ પણ.
 ખાવંદન=(ફા) શેકાણી; બાઈ.
 એહસાન=ઉપકાર.
 પઘર બરસ=પંદર વરસ.
 લગ=લગી.
 બે દમડી=એક પાઈ.

સાહિત્ય=જોઈતી તૈયારી. (સહ; ઈ
રસેલી=દોળ ચડાવેલી. [જયું.)
તેણે હું ચલાવીશ=તેથી મારી
કરકર=કરીને. [ગરજ સરશે
જન્મગાંઠ=વરસગાંઠ.

આભૂપણુ=ધરોણું (મૂષ્શોભાવયું.)
પ્રયત્ન=મેહનત (યત્ કોશીશ ક-
(૩૨) પીછી=પાછી. [રવી.)
જોડે=પાસે. ખડે=મોટા.

હમ સરિખો=અમારા જેવા.

કખી=કદાચ.

હવે એટલું=હવે એટલાથી આ-
પણી વાત અંધ કરો.

નાગો=(નમ્ર) નવસ્રો.

રામરામ=સલામ.

નિશા=ખાતરી. લડકે=છોકરાં.

માર્ગ=ચાલચલણ. (માર્ગ શોધવું.)

(૩૩) નીચ કર્મ=દુષ્ટકામ. (કૃ કરવું)

ખેદ=દલગીરી. (સ્તિદ્ દુઃખી થવું.)

એકાદું=એકપણુ.

ઉત્સાહ=હોંસ. (ઉડ્; સહ ખમવું.)

સલાહ=વિચાર; મત.

કિરપા=મેહેરખાની.

કયોં કે=કેમકે. દુરસ્ત=ઠીક.

સલાખિના=સલાહ વગર.

આપસકી=પોતાની.

કધુ=કંઈ પણ.

ખીખીસોક=ખાઈસાહેબો.

(૩૪) મેરે તેં=મને. સકુન=શબ્દ.

મુસે=મોંઢામાંથી.

અધે=આંધળો. દંડીલા=લુચ્ચે.

પરવા=દરકાર. કેસી=કેમ.

છૂપકર=છુપાઈને.

ઔચીતા=ઔચીતો; એકાએક.

અધર્મ=ખોટું. (ષ્ટ પકડવું.)

પૂરા કરવાકા=ભરી આપવાના.

(૩૫) મૂળેજ=પ્રથમથીજ.

દારિદ્રય=ગરીબાઈ (દરિદ્રા નિર્ધન
થવું.) [દેવું.]

પીડાયલો=દુઃખી થયલો (પીડ્ દુઃખ)

સર્વસ્વ=સઘળું.

અન્યાય=ગેરવાજખી.

વાસના=ચુદ્ધી; ઇચ્છા.

મિયાલા=સામેલ થાય.

ખરકત=આખાદી; લાભ.

કખૂ=કોઈ પણ વખત.

મૈયા=મા.

જાન=જીવ.

મત= નહિ.

મુજકો—કરના=મને એક સારંગી
તક=સુધી. [અપાવો.

સાધુ=પ્રમાણીક (સાધુ સાંધવું.)

ખિજમત=ચાકરી.

મેરે—કૈસા=મારા વગર એ જી-

ચટાઇ=સાદી. [વશે કેમ?

બુદેપનમેં=વડપણમાં.

ડાર દર્જી=તજ દર્જી.

(૩૬) ના કુવત=નઅલો; કમજેર.

છીટ=સુગ. આગે=પહેલાં.

ગાવનેવાલા=ગતૈયો.

પોસતા=પોપણ કરું.

તરકારી=રાંધેલું શાક.

કલકી=કાલની

ત્રેવડ=ગોડવણ. (ત્રી; ત્રુત્ કરવું.)

ભેગું=સાથે. [રવું.)

સંરક્ષણુ=અચાવ. (અક્ષ રક્ષણુ ક-

ધર્માત્મા=(ધર્મ+આત્મા) પુન્યવંત.

લાડકવાયાં=લાડકાં (લહુડેત કરવું.)

(૩૭) વિદ્વક્તૃત્તા=નુકસાનકારક (દન

જેતામાં=ખરી રીતે. [મારીનાખવું.)

પેટના=મારા પેતાના. [છે.

ઉત્તર શો કરેછે=શું જવાબ આપે

સાક્ષી=સાહેલી. (સ; આક્ષ આંખ.)

મીજખાતી=ઉગ્મણી.

વેદના=દુઃખ. (વિદ્ જાણવું.)

સંગતિ=મોખત.

કાન=(કર્ણ.)

કાન ધરે છે=ધ્યાનથી સાંભળેછે.

ભો=ખીક. (મી ખીલવું.)

કુલક્ષણુ=નકારી વર્તણુક.

વર્તમાન=ખબર.

(૩૮) સમય=વખત.

નિદાન=છેડો; હદ; શરૂઆતમાંજ

કારણ ઉત્પન્ન થવું તે.

પાંશરી=સીધી.

આશ્ચર્ય=નવાઈ જેવું (ચર્ જવું.)

તિરસ્કાર=તુચ્છકાર. (તિમ્સૂ નીચે+

ક કરવું.) [જા જાણવું.)

અનાડી=અજ્ઞાની; એવદુદ્ધ જેવો

આરડયાં=ખૂમ ખરાડા માર્યા; મોટે

સાદે બેસૂરું ખાવું.

મંડળી=ટોળી.

(૩૯) પ્રત્યક્ષ=દેખીતો. (પ્રતિ+અક્ષ

ગળચી=ગળું. [જેવું.)

પ્રાણપ્રિય=જીવસરખા વહાલા.

તરછોડે છે=ગુસ્સાથી ખસેડી નાં-

ખેછે.

કાળું કર=તાર મોં બતાવ નહીં.
 (૪૦) પ્રયોજન=ગરજ; ધારણા; ડેતુ.
 વત્તા=વધારે. [યુજ્ જોડવું.)
 સંતાપ કરો=દલગીર થાઓ.
 આંખો કાઢવી=કોળા કાઢવા.
 નિશ્ચય=ખાતરી (ચિ એક કું કરવું.)
 બાબાંતર=(બાપા+અંતર) તરજુમો
 (માપ બોલવું.)
 ખટપટ=ગડગડ; ભાંજગડ.
 મુરખ્યાની-કરી=ખરણીમાંનો સ-
 વજો મુરખો ખાઈ ગયો.
 દેકાણે આવીશ=ચાલચલાણુ સુધા-
 લિપદ્રવ=દુઃખ. (દુ હોડવું.) [રશે.
 રદખલ્લી=કાલાવાલા.
 ક્ષમા=માફ (ક્ષમ ખમવું.)
 શબ્દ=જરાપણુ વાત.
 (૪૧) કરાવે છે=સાખીત કરે છે.
 સૃષ્ટિ=હનીઆ. (મજ પેદા કરવું.)
 રત્ન=રત્ન જેવાં સારાં છોકરાં.
 દર્શન=મોં જોવું તે; દેખાવ (દશ
 જોવું.)

મેના.

મેના=એક જાતનું મધુર ગાનારું
 શી=કેવી. [પક્ષી.

પાંજરું (પિંજર.)

મેલિત થઇને=સંલગ્ન થઇને (મુદ્
 રહી ગઇ=કિમી રહી. [મર્જ થવું.)

(૪૨) તરસ=(તૃષ્ણ) શોષ (તૃષ્ ધ-
 સંધાને=સાથે. [ચ્છા થવી)

છેડો ખાલીને=પડસો પકડીને.

ખોલી=કબુલાત.

ખોલી=શોધી.

જમનીનો—માય નહિ=જમની
 ઘણીજ ખુશી થઇ.

અભાંડ=(અમ્હ+અંહ) પૃથ્વી (બૃધ
 [મોટા થવું.)

ખિસોરી=કાચનાં.

ખાત્રાં=ચલાણા.

છટ્મિત્ર=ધણો વડાસો દોસ્તદાર
 (ફૂં ધચ્છા કરવી.)

ત્રૈલોક્ય=(ત્રિલોક) તણ જગત.
 (સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ.)

(૪૩) નિર્મળ=(નિઃ+મલ) ચોખ્ખું.
 શાંખ=(પક્ષ.) [(મલ્ ધારણુ કરવું.)

ફફડાવે=હલાવે.

શબ્દ=સ્વર; અવાજ. (જાજ્ અ-
 ખચ્ચી=ખોડી. [વાજ કરવો.)

અધમુઠ=મુડાળ (મૃ મરવું.)

ટીપ=ગાવાના સાત સૂરમાં સૌથી ઉંચો.

ટીપનો સ્વર લંગાવે=અહુજ ઉંચા અવાજે ગાય. [ખુશી થાય.

મનુષ્યોને—થાય=માણસો ધણા ચારચાર ઘડી સુધી=લાંબો વખત. લત=માયા; લહે.

ચિત્રામણુ=છબી (ચિત્ર ચીતરવું.) આઠે દહાડે= ધણે દિવસે.

રાગણી=મોટા રાગોના પેટારાગ; મુખ્ય છ રાગ છે, અને તેના દરેકના પેટામાં પાંચ પાંચ રાગણીઓ છે.

વ્યર્થ=(વિ+અર્થ) ફેકટ. (અર્થ માં-પૂતળી=ઢીંગલી. [ગવું.)

સમૂળગીજ=તદન.

સંધ્યાકાળ=સાંજ.

(૪૪) નરો=તદન.

ઉપવાસ=ભૂખ્યું રહેવું તે (ઉપ; વેરાધ=વીખરાધ. [વસ્ રહેવું.)

ધઅધઆટ=દમનો ધઅકારો.

મેં ઉતરી ગયું=શીકી પડી ગઇ.

અન્ન=અનાજ. (અન્ ખાવું.)

નિર્દય=(નિઃ+દય) ધાતકી. [દય.

દયા કરવી.

સાવધ=હેંશીઆર.

મેં નીચું ધાલવું=શરમાવું.

પડોશી=(પ્રતિવાસી) પાસેના ઘરમાં રહેનાર. [લેવો.)

નિસાસા=(નિશ્વાસ) હાય. (શ્વસ્ દમ (૪૫)તેણે-ભરાવી=તે આપને ભેટી દોડતીકને=તરત દોડીને. [પડી.

સંઘાથે=સાથે. [છાળી રમવું તે.

પાંચી કુંકા=કીકરાં ગોળ ધશી ઉ-કૂદડી=એ જણે હાથમાં હાથભરાવી ગોળ ચકકર ફરવાની રમત.

(૪૬) પીડીને=અંધ કરીને.

વેરીને=વીખરાવીને. [મરવું.)

મડદું=(મૃતક) મુવેલું શરીર. (મૃ

દશા=સ્થિતિ. [કળવું.)

વ્યાકુળ થઇને=અકળાઇને. (કલ્

ભોંય—સમાજ=મને મોઢું દેખા-

ડવા ગમતું નથી તેથી ક્યારે

હું આ દુનિયાથી દૂર થઇ

પરાળ=ભાતનું ધાસ. [જાક.

પ્રાર્થના કરી=કાલાવાલા કર્યા. (પ્ર;

અર્થ માંગવું.)

પશ્ચાતાપ=પસ્તાવો. (પશ્ચાત્ ; તપ્

બળવું ; દલગીર થવું.)

સ્વતંત્ર થવા ઇચ્છતાં છોકરાં.

સ્વતંત્ર=(સ્વ=પોતાનો; તંત્ર આ-
ધાર) આપ અખત્યાર.

(૪૭) ચમત્કાર=નવાઈનું કામ.

પ્રતિજ્ઞા=સોગંદ (પ્રતિ; જ્ઞાનભુવું.)

છૂટી=સ્વતંત્રતા.

મારી પછવાડે થશો=મને આગ્ર-
હથી કહેશો. [કરવું.]

અધિકાર=અખત્યાર (અધિ; કૃ

પહોર દહાડો અઢયો=નવ કલાક થયા.

સંભાળતાં=પરદાસ્ત લેતાં.

જડ=ભારે; સુસ્ત.

(૪૮) શીરામણુ=નાસ્તો.

ગંજીદે (૫૧.)=પાને.

કોરડો=લૂગડાંનો વણેલો ચાખખો.

સસલો=(શશક.)

પારધી=શીકારી. [(શ આપવું.)

(૪૯) દાવ=રમતનો ફેરો.

દેવું=કરજ.

હગવિદ્યા=દગલખાજી; લુચ્યાઈ.

ચરવડીને=ખીજવાઈને.

શીશુંડો=સીસોટી.

કકળવું=ખખડવું. 'છડી=લાકડી.

દીંગલી=ચીથરાંની પૂતળી.

પછાડી=અધાળી.

(૫૦) રગદોળી=મેલી કરી.

હોઠ=(ઓઠ.)

રસોડું=રાંધણી [મીઠાઈ.

પકવાન=(પક્ક+અન્ન) સાર ખાવાનું;

ઉપદ્રવ=ઇજ્જા; રોગ.

ગટ કર્યા=ખાધા. [લેવું.]

આહાર કર્યો=ખાધું. (આ; હ લઈ

(૫૧) વારતો=અટકાવતો (વૃ ઢાંક-

ધણી=પતિ. [વું.]

ઓડકાર=(ઉદગાર) ગળચીડાં.

આથે=પડદે.

હોજ (ફા.)=હવાડો.

નાવડું=નાની હોડી.

રીસે ભરાવું=ગુસ્સે થવું.

ધકેલી=હડસેલી. જખર=મજબૂત.

ડોલાવી=આમ તેમ હલાવી.

ઝાંક= નમી જવું તે.

વાને વેગે=વાણીજ ઝડપથી.

વેગ=ઝડપ. ત્રાસ=ખીક.

શેક્યાં સવર્યાં=શેક પોત કર્યા; ગ-

રમી આપી.

અકરાંતિયું=(અતિક્રાંત) ખાધરાં.

(ક્રમ ચાલવું.)

અમળાવા=ચુંચાવા.

મૂછા=ખેભાની; ઘેન. (મુર્છા ખે-
ભાન થવું.)

કંપ=ધૂજરી. (કંપ ધૂજવું.)

(૫૨) સિદ્ધ=તૈયાર. (સીધૂ પૂરં ક-
ફાફી=ભૂકી. [રવું.]

મીઠી આવળ=સેનામુખી.

ખોટો= ન ગમે એવો.

અજીર્ણ=અદાજમી. (અ; જૃ જૂનું

ગુણુકારી=પાયદાકારક. [થવું.]

આ ક્ષણે=હમણાંજ.

ઝેર સરખી કડવી=ધણીજ કડવી.

ઝેર=વિષ. વાંકું વસમું=કટાણું.

અધિક=વધારે.

(૫૩) શિક્ષા=સગ્ન. (શિક્ષ્ શીખવું.)

ધાક=ખીક.

કાંટાનાં ઝાડ.

ઝાડ=વૃક્ષ.

ગૃહસ્થ=આખરદાર માણસ (ગૃહ
ધર; સ્થા રહેવું)

રમણીય=પ્રશાકારક.

વૈશાખ (વિશાખા)=હિંદુઓનો ૭

મો મહિનો. એ માસમાં તાપ

સપ્ત પડે છે.

પદાર્થ=ચીજ. (અર્થ માગવું.)

વસ્ત્ર=કપડાં. (વસ્ ઢાંકવું.)

કલ્પના=અટકળ.

ગાડરાં=મેઢાં બકરાં.

સુસ્વર=સારા અવાજનું ગાયન.

ઉત=(ઉર્ણ.)

સંતાપ=દુઃખ. [રવું.]

મનુષ્ય=માણસ જાત. (મન્ વિચા-

મન=વિચાર. (મન્ વિચારવું.)

એકમત=એકત્ર.

મૂળ કાઢવું=નાશ કરવો.

ઓઢા=ઊનનું ઢાંકણુ.

ભોંય ખરાખર કરવું=જડમૂળથી

કાઢી નાંખવું

(૫૪) રીસે ભરાવું=ગુસ્સે થવું.

આશ્નિત=આસો મહીનો.

કાતર=(કર્તરી.)

દ્વેષ=અદેખાઈ. (દ્વિષ્ ધીકકારવું.)

ખરેખાત=ખચીત.

ચોટાં=ચોરી કરનારાં (ચુર્ ચોરી

(૫૫) શર=જુસ્સો. [કરવી.

સઘળી=આખી.

પરાક્રમ=ભારે કામ. (પરા; ક્રમ
રમી રહી=ઘોલાયા કરી. [જવું.]

પરોઢ=સવાર.

પ્રાતઃકાળ=સવારનો વખત.

શોભા=રચના. (શુભ શોભવું.)

હોંસે=ખુશીથી.

જઘ મળવું=પકડી પાડવું.

હળનરો=સહસ્ર. ઉપદ્રવ=ધમ્મ.

ધૂમ માંડી છે=અતિશય ગડબડ
કરી મૂકી છે.

પચરંગી=ભાતભાતના રંગના.

લૂંટાલૂંટ=ખેંચાખેંચ.

ચક્રિત થયો=છક થયો (ચક્ સં-
તોપ પામવું.)

અનેક પ્રકારે=ઘણી રીતે. [રવો.]

સંરક્ષણુ=અચાવ. (રક્ષ્ અચાવ ક-

ખિછાનું)=(વિસ્તરણું). પાથરણું.

સહિત=સાથે.

પામે છે=ભોગવે છે.

(પદ) ઓશીઆળો=ઝંખવાણો.

પરોપકાર=(પર + ઉપકાર) પાર-
કાનું ભલું કરવું તે.

કલ્યાણુ=ભલું. હો=થાઓ.

દેવળ.

કેડ=(કટિ) કમર.

ખભું=(સ્કન્ધ) ખાંધ.

કામળી=(કમ્બલ) ધાબળી.

તેની અકલ ચળી હતી=તે ગાંડો

થઈ ગયો હતો.

મૂડી=(મુષ્ટિ.) બકોર=બૂમરાણુ.

અડકાવી=બંધ કરી.

(પ૭) વતન=જગીર.

વાદ=કળઓ; મુકદ્દમો.

કર્મ=નશીબ. સ્વસ્થપણુ=નિરાંતે.

દશા=હાલત. અપરાધ=ગુન્હો.

(પ૮) ભાન=શુદ્ધિ. [મરવું.]

દીન=ગરીબ; લાચાર. (ત્રી ભૂખે

વાર્થા=અટકાવ્યાં (ત્રી ઢાંકવું.)

ભાળ્યો=સાથે થયો.

ચેષ્ટા=મસ્કરી. (ચેષ્ટ ઇચ્છવું.)

આરડવા=મોટેથી બૂમ પાડવા.

સરદારી=ઉપરીપણું.

કલબલાટ=ઘોંઘાટ. (કલ્ અસ્પષ્ટ

અવાજ કરવો.)

(પ૯) અવગણના=ખેદરકારી. (અવ;

યોગ્ય=લાયક. [ગણ ગણવું.)

દાણા વીણનારી છોકરી.

બાજરિયાં=બાજરીનાં કણસલાં.

પ્રસન્ન=ખુશી. (પ્ર; સદ્ બેસવું.)

લણનારા=કાપનારા. (લૂ કાપવું.)

(૬૦) પડયાં આખડયાં=આમ તમ પડેલાં.

કદલા=ખોભા; કણસલાં.

દૈવ=નશીબ. (દિવ્ પ્રકાશવું.)

અન્યાય=અપરાધ.

સાહુકાર=(સાધુકાર) પ્રમાણીક મા-
ઠયાં=સાબિત થયાં. [ણસ.

(૬૧) શ્રમ=મેહનત. (શ્રમ થાકી
ચોકી=પોલીસનો મુકામ. [જવું.)

દાદા=બાપના બાપ.

(૬૨) અનર્થ=નુકસાન. (અન;
અર્થ માગવું.)

માતબર=પૈસાદાર.

ન્યાય કરનાર=ન્યાયાધીશ.

(૬૩) વિસામો=(વિશ્રામ) આરામ.
(શ્રમ થાકી જવું.)

વતીની=બાપદની.

દૈવવાન=નસીબવાળાં.

નિસાસો=નિશ્વાસ.

ચોરી ચઢાવી=ચોરીનું તોહામત
મૂક્યું (જુર ચોરી કરવી.)

(૬૪) કાલાવાલા=આજુશ.

આનંદ પામીને=ખુશી થઇને. (નદ્
ખુશી થવું.) [ગવું.

પ્રાર્થના=કાલાવાલા. (પ્ર; અર્થ મા-
સ્વસ્થ=નિર્ભય. વાહવાહ=શાબાસ.
શાં=કેવાં. ગરજ=જરૂર.

નીકળશે=ગુજરાન થશે.

સહાયતા=મદદ. (૬૫) કોરી=તદન.

આશીર્વાદ=દુવા; આશિષ.

કારભારી=વહીવટદાર. [ખવાને.

નીંદવાને=નકામું ધાસ કાઢી નાં-

(૬૬) અમારું મોટું ભાગ્ય=અમે
મોટાં નશીબવંત ગણાઇએ.

સંકોચ=અણુગમે. (કુચ્ સંકો-
સમાધાન=સંતોષ. [ચાવું.

ભો=ખીક. (મી ખીહવું.)

આકૃતિ=ચહેરો; બહારનો દેખાવ.

(ભા; ક કરવું.)

સંશય=શક. (શી ઝંધવું.)

(૬૭) સુધ્યાં=સહિત.

પાંસરી=ખરાખર.

દેશાઇ=જમીનદાર. (દેશાવી; વેશ+
આય=પેદાશ.)

મહીનો=માસીક પગાર. [થવું.)

દરિદ્રતા=ગરીબાઇ (દરિદ્ર નિર્ધન

અર્વદા=હમેશાં; કોઇપણ દિવસ.
(૬૮) ધર્મ=દાન; દયાથી આપવું

તે. (ધૃ ધારણ કરવું.)

નિશ્ચય=ખાતરી. (ચિ એકદુ કરવું)

દયાવીને=ધમકાવીને.

ઉઘાડું=સ્પષ્ટ. [શકે.

આપણું ચાલે=આપણાથી બની

નમ્રતા=નમનતાઇ. (નમ્ નમવું)

રીતિ=ધોરણ. સ્વરૂપ=મતલબ.

(૬૯) મારકણો=મસ્તીખોર.

ચોકસ=ખાતરીપૂર્વક.

નિર્વાહ=ગુજરાન. (વહ લઇ જવું.)

વિશ્વાસ=ભરોસો. (વિ; શ્વસ્ શ્વાસ લેવો.)

રાજપત્ર=બલામણપત્ર; સર્ટીફી-
કેટ. [દાર.

કોટવાલ (કા.) (કોટપાલ)=ફોજ-

વચન=ખેલવું તે, (વચ્ બોલવું.)

પ્રમાણ=ખાતરી (પ્ર; મા માપવું.)

પરીક્ષા=ખાતરી. (ચિ; ર્ક્ષ જોવું.)

વાંદરો=મર્કટ.

ચોકશીદાર=પટેલ.

(૭૦) તમારા પરાક્રમનું=તમારી

બાતી કમાઇવું (પા; કમ

આણવું.

મહિઓ=બૂખે મરતાં લોકો.

લાંચ=રશવત.

અંગૂઠો=(અંગુઠ.)

તર્જની=અંગૂઠાની પાસેની આંગળી

ખાતર જમે=(કા) પૂરી ખાતરી.

સંશય પ્રકૃતિ=વહેમી સ્વભાવ.

કુમાવિસદાર=ચોકશીદાર; મેહેસુલ

ઉધરાવનાર.

(૭૧) નાહક=નકામી.

નિમિત્ત=તોહોમત.

છળ્યો=છેતર્યો.

ફડફડતો=ખડખડતો.

તેનું કહ્યું...નથી=તેના બોલવા-

ની કાંઈ દરકાર રાખતો નથી.

બકેછે=વગર વિચાર્યું બોલેછે.

બાકી=નહોતો.

એકમનથી=ખરા અંતઃકરણથી.

(૭૨) પ્રસંગ=વખત. (પ્ર; સંજ્ જો-

ન્યુંડું=અસત્ય. [ડવું)

(૭૩) ગુણવાન=સદગુણી.

કઠોરતા=નિર્દયતા.

અધિકાર=સત્તા. (અધિ; કૃ કરવું)

વર્તમાન=ખંખર.

તાકીફ=સખત હુકમ.

(૭૪) આકૃતિ=ચેહેરો. (ભા; કૃ ક-
હલકા=ધીમા. [રવું.]

સહાર=આસનાવાસના (સદ; કૃ
(૭૫) ખેપ=વખત. [કરવું.]

માતખર=પૈસાદાર.

વૈતરો=મજૂર.

પાછળથી=થોડોવાર રહીને. [રવી.]

ભજન=પ્રાર્થના. (મજૂ ભક્તિ ક-
દશાને પામ્યાંછે=હાલતમાં આવી
પડ્યાંછે.

(૭૬) ભાન થાયછે=યાદ આવેછે.
સાંભરતું=યાદ આવતું. (સ્મૃ યાદ
કરવું.) [ગરિબાધ.

દરિદ્રાવસ્થા=(દરિદ્ર + અવસ્થા)

મેડતણી=એક અટક છે.

(૭૭) અપવાદ=આધ; અટકાવ.

અપવાદ થાય નહીં=પુછ્યું તેનો

ખુલાસો કીધા વગર ચાલે નહીં.

પ્રગટ=ખુલ્લું. (પ્ર; કટ્ વરસવું.)

લંબાવીને=વિગતવાર.

પરસ્પર=એકમેકની.

અનુભવ=સુખ; જાતે ભોગવવું તે.

(અનુ; મ્ હોવું.) [રક્ષણ કરવું.]

(૭૮) નિર્દય=(નિઃ+દય) ધાતકી (દે

દીયર=(દેવર) વરનો નાનો ભાઈ.

ખખર=(શ) સંભાળ.

અંતકાળ=મરવાનો વખત.

કૃતસતા=નિમકહલાલી (કૃન કી-
ધેલું, જ્ઞા જાણવું.)

યોગ=વખત. (યુજ્ ધ્યાન કરવું.)

ભર્તા=ધણી; પતિ. (મૃપોષણકરવું.)

ખારગીર=ઘોડેસ્વાર.

(૭૯) ઠાકાર=રજપૂતને એ નામ
દઈ ખોલાવવામાં આવે છે.

શૂરાપણું=ખહાદુરી. (શૂર્ ખહાદુ-
રીનાં કામ કરવાં.)

પાયગા=સ્વારની ટુકડી.

છાપો માર્યો=હુમલો કર્યો.

સિદ્ધારસ પત્ર=ભલામણનો કાગળ.

રવાનગી=જવું તે.

વૈકુંઠ=(વિષણુનું ધામ.) સ્વર્ગ.

વાસી=રહેવાસી. (વસ્ રહેવું.)

વૈકુંઠવાસી થયા=મરણ પામ્યા.

વિદ્યાભ્યાસ=(વિદ્યા+અભ્યાસ)

વિદ્યા ભણાવવી તે (વિદ્ જ્ઞા-
ણવું.) [(પ્રી ખુશી થવું.)

(૮૦) પ્રીતિ પાત્ર=હેતને લાયક.

ચાળા પાડીશ=ખીજવીશ.

સુખસમાધાન=સુખથી થયેલો મ-
નનો ખુલાસો.

તેને હર્ષનો વાયુ થશે=તે ધણીજ ખુશી થશે.

ઓડકાર=મોઢેથી વાયુ કાઢતાં અવાજ કરવો તે (ઉત્ત, ગૃ; ઓકવું.)

નોતરં=(નિમંત્રણ) તેડું.

(૮૧) ભાગ્યોદય=(ભાગ્ય+ઉદય) ન-શીખનું ઉગવું.

મૂળ=મૂખ્ય કારણ.

ધાર્મિક=ધર્મદાન કરે એવાં.

સર્વદા=હંમેશા.

ગંગા અને જમના.

પ્રાતઃકાળ=સવારનો પહોર.

વસંત ઋતુ=એ રતુ માહ માસમાં એસે છે, અને ચૈત્રની શરૂઆતમાં પુરી થાય છે. એ વખતે ઝાડને નવી કુપળો આવે છે

લાજરી=નાસ્તો.

સુખડી=મીઠાઈ વગેરે કોઈ ખાવાનું. [થવી.]

રચિ=ખાવાની ઇચ્છા. (રૂચ ઇચ્છા)

રચિવત્તિ થાય=ભૂખ કફડીને લાગે.

પદાર્થ માત્ર=સઘલી ચીજો

ચઢતા=ઉગતા.

અનુકૂળ થવું=માફક આવવું.

સર્વે ઇન્દ્રીઓ=આખા શરિરને.

મંદ=ધીમો. (મદ્ આળસ કરવી.)

શીતલ=ઠંડો. (શી ઊંધવું.)

સ્પર્શ=લાગવું તે. (સ્પર્શ લગાડવું.)

ત્વચા=ચામડી રસના=જીભ.

ધ્રાણુ=નાક. (ધ્રા સુધવું.)

કર્ણ=કાન. વિષય=આત્મદ.

સાત્વિક=શાંત. [સંભળાયું.

કોષનાં પગલા વાગ્યાં=કોષ આવતું

ચક્રિત=આશ્ચર્ય. (ચક્ સંતોષ થવું)

લૂપો=ધી ચોપડયા વગરનો (રક્ષ સૂકું થવું.)

(૮૨) દષ્ટિ=નજર. (દશ્ જોવું.)

સ્તમ્બ=હાડયા ચાલ્યા વિનાની.

સ્નેહાર્દ્ર= (સ્નેહ + આર્દ્ર=ભીજેલું)

પ્યારવાળા.

મારા ગળામાં ખૂંચતો ગયો=મેં

જેમ તેમ કરી ગળે ઉતાર્યો.

ઝભલું=છોકરાનું કુરતું.

(૮૩) અંગરખો=(અંગરક્ષક) ડગ-

લો. (રક્ષ રક્ષણ કરવું.)

બાડું મોઢું=ગમે એવું નજીવું.

આ આવી=હમણાં આવુંદું.

વાસના=ખુદ્ધિ; અકલ.

ધર્મવાસના=ધર્મકરવાની ખુદ્ધિ.

અમૃત સરખું ગળ્યું=ધાણું જ મીઠું.

(અ, મૃ મરવું.)

(૮૪) નિરોગી=(નિઃ+રોગી) રોગ
વિનાની; તંદુરસ્ત.

સળેખમ=નાક ગળે તે રોમ.
(રૂઝ દુઃખ થવું.)

નશિકવા=નીચવવા; નાકમાંથી
ચીકણો પદાર્થ કાઢી નાંખવા.

ઉધરસ=(ઉર્ધ્વ + રસ) ખાંસી; રસ
ઉપર ચડે તે.

ક્રોધ=ગુસ્સો (ક્રુષ્ ગુસ્સે થવું.)
ગિદરનાં જોવાં ઉઘોગી=ધણાંજ મ-
અડવી=ઉઘાડે પગે. [હિનતુ.

પગરખાં=(પદ્મક્ષક) જોડા.

ખર્યમાં ખુડયો જશે=ખડુ ખર્યથશે.

(૮૫) ખુચશે=ભોંકાશે. [ચીતજ.

ખામુખા=(૫૧) (ખાહમખા) ખ-

ચણીઓ=(ચલન) સ્થિતોનું પહે-
રવાનું એક વસ્ત્ર.

મને અભાવ થયોછે=મને તે ગમ-
ખરખરેછે=દુખાય છે. [તો નથી.

(૮૬) થઇ ચુક્યા=પૂરા થયા.

ઘોતાળ=ઉદાર. નિમિત્તે=ખહાને.

કાંગરા=કાપા. [કરીશ.

કાનમાં કાંકરા ખાલીશ=તેને શિક્ષા

વિપરીત=ઉઘી; ઉઘટી. (ચિ; ગરી;

ઈ જવું.

(૮૭) સતુષ્ટ=સંતોષી. (તુષ્ સં-
તોષ થવું.)

ઠેશ=ઠાકર. [ઉતરશે નહીં.

ગળામાંજ ભરાઇ રહેશે=પેટમાં

કળ=હીક; અતિ દુઃખ.

(૮૮) નિયમ લીધો=નક્કી કર્યું.

(૮૯) આચરશે=કરશે. (આ; ચર-
ચાલવું.)

દોષ=કપકો. (દુષ્ દોષિત થવું.)

ખિન્ન=દલગીર. (સ્થિત ખેદ પામવું.)

ખાદી=એક જાતનું જાડું લૂગડું.

કઠંગો ઠાઠ=ઠંગધડાવગરનો ભપકો.

ઉપદેશ=ખોધ. (ઉપ; દિશ્ આપવું)

(૯૦) કળમણુ=દાસી.

શીતળા દેવી=સૈયડ. સામર્થ્ય=જોર.

વળવાનું=પાસું ફેરવવાનું.

અન્નદાતા=અન્ન આપનાર; પોષણ

કરનાર. (દા આપવું.)

(૯૧) કરી=પહરેજી. [દાખડો.

કંડીયો=વાંસની ચીપનો બનાવેલો

વીજણા=પંખા. (વિજ; વાયુ ના-

ખવો. [કરવો.)

કલ્પના=વિચાર (કલ્પ વિચાર

કહેણી=કહેવત. (કલ્પ કહેવું.)

અણુસારો=ધસારત.

સન્માન કરીને=આવકાર દીધે,

નાનો જગુ.

(૯૨) મસાણુ=(શ્મશાણ) મુડદાં બા-
ળવાની જગ્યા. શવ=મુડદું;
શાન=સુવાની જગ્યા.)

ચોતરો=(ચત્વર) છોથી બાંધી
લીધેલી ખેસવાની જગ્યા.

(૯૩) વિલાપ કરવો=રડવું. (વિ;
છપ્ રપષ્ટ બોલવું.)

બુદ્ધિએ=વિચારથી. કળમી=ખેડુત.

(૯૪) ઠાઠડી=ખાટલી. કરા=બરફ.

કરણારસ=દયા ઉપજાવે એવું.

(એથી બોલતું 'હાસ્યરસ'.)

ખળે=બંધ પડે. સરસો=સાથે.

દીન બોલા=દયા ઉપજાવે એવું

બોલનાર.

અકસ્માત=એકાએક.

ચરિત્ર=કૃત્ત્વ. માળવી=વણુકર.

નિર્વ્યસની=(નિઃ+વ્યસની) કેશી

વસ્તુ નહીં પીનારો.

સંભાર કામ=ધર સંબંધી કામ.

(૯૫) ભોક=દુનીઆ.

બૂડયો=ભાંગી પડયો.

ધરાક=(ગ્રાહક) (મહ) લેવું. [ભાડું.

બ્યાજ=ઉછીનાં લીધેલાં નાણાં

તેમને ઉપવાસ પડવા લાગ્યા=તે-
મને ખાવાનું મળતું નહીં.

દેવવાન=ભાગ્યવાન.

વાયદો=મુદત. મૂળગી=જરાપણ.

જેની પત્થર... પલળે=જે કંઈક લે-

યાનો માણસ હોય તેને ખણુ

દયા આવે.

[કુંજી.

(૯૬) ધરણે આપું છું=ગીરો મૂ-

વીનવ્યો=સમજાવીને કહ્યું.

શાખ=આખર; પ્રતિષ્ઠા.

ગળી ગમ્મ=સાંખી ગમ્મ.

મનિશ=માણસ. (મન વિચારણું.)

બુદ્ધિ બતાવી=અક્ષ્ણ આપી.

ધોતાળપાણુ કરવું=ઉડાઉપણે રહેવું.

(૯૭) સાવધ કરવું=માન લાવવું.

ચઢી=તમ્મર.

પ્રેત=મુડદું.

મૂઠી માટી આપવી=દાટવું.

એમના પેટનું ઠેકાણું કરશે=એમનું

પોષણ કરશે.

મુરખ્ખી=માયાળુ સેઠ.

દીધેલાં=મંધ.

[બતાવ્યું.

તેમનું લાડ કર્યું=તેમના પર હેત

(૯૮) એની પાતમુડી=એને પોતાની

સાથે લઈ જવાનું માંડી વાળ્યું.

વર્તમાન=સમાચાર. (જુદ વર્તાવું.)

(૮૯) કલેશ પામ્યા=દલગીર થયા.

અનાથ=(અ + નાથ) ધણી વગ-

રનાં (નાથ ધણીપણું કરવું.)

અનુભવું છું=ભોગવું છું.

મને રંડાયાને=મારો ધણી મરી
ગયાને. [દહાડા કઢાવે.

એજ પ્રમાણે ચલાવે=આપરથી

ઓછું આવવા દેવું=થોડું આપવું;

ભૂખે મારવું.

તૃણ=ધાસ. (ઠૂળ ખાવું.)

(૧૦૦) દૂર કરીને=મારી નજરથી

બહાર રાખીને.

પ્રાણ અચાવવો=જીવવું.

ભક્તિ=પ્રીતિ. (મજૂ ભજવું.)

જન્મભૂમી=જ્યાં જન્મી તે જગ્યા.

જન્મભૂમીની-નથી=તે જગ્યાએથી

મને કહીં જવા ગમતું નથી.

અભ્યાસ=ટેવ. [રહેવું.)

સહવાસ=સાથે રહેવું તે (સહ; વસ

મને સંક્રાંત્ય લાગે છે=હું અચકાઈશ.

નકામું=નિર્ઘમી

(૧૦૧) મારે પેટનેજ ઠેકાણે=મારા

પોતાના દીકરાની જગ્યાએ.

મને પરમેશ્વર-કરશે=હું મરીજઈશ.

પ્રશ્ન=સવાલ. (પૃચ્છ પૂછવું.)

(૧૦૨) ઠેકાણું=પત્તો. અર્ધ=અર્ધી.

પત્ર=કાગળ. [આપવો.

તેનું સમાધાન કરવું=તેને દીલાસો

ઉકેલ્યું=ઉખેડ્યું. ઉલટભેર=હોંસથી.

પરમ પ્રિય=અતિ વહાલી.

વિરહે=જૂદાઈથી. વાંકું=ઉલટું.

નિવારણ કરવું=દૂર કરવું; ટાળવું.

ખાતર નિશા=પક્ષી ખાતરી.

અંતર=તકાવત. [પરદેશ.

(૧૦૩) દેશાંતર=(દેશ + અંતર)

આનાકાની કરી=હા ના કહી.

તત્કાળ=(તત્કાલમ્) તરતજ.

પ્રિયા=વહાલી સ્ત્રી. [નારીજનિતિ.)

(૧૦૪) સાધ્વી=પતિવ્રતા. (સાધુની

ભર્ત્તા=પતિ. (મૃ પોપણ કરવું.)

પ્રતિ વર્ષે=દર વરસ.

મુદ્દલ=મૂકલી રકમ.

સ્તબ્ધતા=સ્થિરતા.

(૧૦૫) તેના સુખનો-થાત=તેના

જેવો સુખી માણસ આ દુનિ

આમાં બીજો કોઈ ન મળે.

દર્શન કરવું=જોઈને નમવું (દર્શ

યથાસ્થિત=યોગ્ય. [જોવું.)

નીપજ્યો=નીવડ્યો.

સ્વસ્થ=નિરાંત.

